

Hoogervorst

op basis van het advies van de Gezondheidsraad bereid was om per 1 januari voor een vervangend acellulair middel te zorgen. Nu hoor ik de minister zeggen: ik doe dit omwille van een paar huilbuitjes, omdat u mij in deze positie heeft gedrongen. Nu, dat is niet het geval en ik hoor dat ook graag van deze minister.

Vindt de minister nu wel of niet dat het advies van de Gezondheidsraad op grote lijnen een deugdelijk advies is geweest? Zo niet, dan zou ik de minister zelfs willen ontraden om het zo te doen, want ik vind dat hij op dit moment alleen maar aan die onduidelijkheid bijdraagt. Ik heb overigens als D66-fractie geen reden om aan te nemen dat het advies niet deugdelijk was. Als dat wel zo is, dan hoor ik dat graag van de minister. Als de minister zegt dat hij dit niet weet, laat dan alsjeblieft een paar anderen van het Cochrane-instituut er nog eens naar kijken.

De minister spreekt van een paar huilbuitjes. Ik heb ook de cijfers gezien, ook van het NVI; zij zeggen dat zelfs bij 60% acellulair vaccin dit in elk geval al 141 ziekenhuisopnamen zal voorkomen. Dat vind ik méér dan een paar huilbuitjes.

Minister Hoogervorst: Ik neem geen afstand van mijn eerdere beslissing. Mijn eerdere beslissing was niet gebaseerd op de inhoud van het rapport van de Gezondheidsraad, want dat vond ik op zichzelf onvoldoende grond om deze beslissing te nemen. Het was gebaseerd op de onrust die er inmiddels op grond van het rapport was ontstaan en ten aanzien waarvan de Gezondheidsraad mij ook verteld heeft er ongelukkig mee te zijn hoe dit is gegaan. Naderhand is er nog een nieuw feit ontstaan, te weten het feit dat de Gezondheidsraad zijn cijfers over de bijwerkingen naar beneden heeft moeten bijstellen. En als je het dan hebt over de bijwerkingen: het gros van de bijwerkingen bestaat uit een huilbui van meer dan drie uur. Ik denk dat iedereen die in het gelukkige bezit van kinderen is, weet dat dit wel eens voorkomt. Nu, als ik met een investering van 20 mln euro in totaal ongeveer 5000 huilbuien voorkom in Nederland, dan denk ik dat ik mijn geld misschien wel beter had kunnen besteden.

Mevrouw **Tonkens** (GroenLinks):

Voorzitter. Ik vind dat de minister zichzelf nogal tegenspreekt. Was hij al op de hoogte van de bevindingen van het NVI toen wij in de Kamer over dit onderwerp debatteerden? Wist hij toen al van de onenigheid tussen het NVI en de Gezondheidsraad? Zo ja, waarom heeft hij ons daarvan dan niet op de hoogte gesteld? Als wij dat toen hadden geweten, hadden wij dat kunnen laten meetellen. Nu zegt de minister dat wij onrust stoken, maar dat komt doordat nu duidelijk wordt dat de minister wist en wat wij niet wisten, maar waarom wisten wij destijds niet wat de minister wel wist?

Minister Hoogervorst: Keer op keer heb ik gezegd wat het belangrijkste argument van het NVI was. Ik heb het ook in de brief van 7 juni geschreven. Het argument was: het huidige vaccin is veilig en nuttig, het beschermt tegen ernstige gevallen van kinkhoest. De hogere effectiviteit van het nieuwe vaccin betreft vooral de minder ernstige kinkhoest. Dat is het hoofdargument.

In de hoogte van de kosten heb ik u in zekere mate inzicht gegeven. Ik kon natuurlijk nog niet vertellen wat die waren. Ik weet nu nog niet hoe hoog die zijn, want de openbare aanbesteding is nog niet afgerond. Wel heb ik u inzicht geboden door te zeggen dat zelfs een versnelling van vier maanden tot een kostenpost van 10 mln extra zou leiden. Dus dat die versnelling flink in de papieren zou lopen kon de Kamer weten. Alleen, u was daar helemaal niet in geïnteresseerd. Er is ook geen enkele vraag over gesteld. Daar ging het in de discussie ook helemaal niet om.

Mevrouw **Tonkens** (GroenLinks): U geeft hiermee geen antwoord op mijn vraag. Mijn vraag was: wist u dat er zoveel onenigheid was vanwege het advies? Vindt u niet dat u dat ons had moeten vertellen?

Minister Hoogervorst: In de brief die ik nu voor me heb staat dat ik van mening verschil met de Gezondheidsraad. Daarin neem ik in feite het standpunt van het NVI in.

Ik wist dat er gediscussieerd werd over de mate aan bijwerkingen, maar kende niet de uitkomst van die discussie. Daar wilde ik niet in treden. Ik wist verder dat de Gezondheidsraad een nieuw advies zou uitbrengen. Zodra dat er was,

heb ik u daarvan op de hoogte gesteld.

De heer **Buijs** (CDA): Voorzitter. In het vorige debat verschilden wij niet van mening met deze minister. Dat doen wij nu ook niet. Het moge duidelijk zijn: er zijn nu geen zorginhoudelijke elementen om te zeggen dat het huidige vaccin niet goed zou zijn. Integendeel! Het vaccin is veel beter. Ik heb nog wel een vraag over de kosten.

De minister zegt dat het bedrag van 33 mln niet juist is. Dat bedrag wordt genoemd op de voorpagina van een landelijk dagblad. De minister schat nu het bedrag op 20 mln.

Minister Hoogervorst: Iets meer.

De heer **Buijs** (CDA): Maar u weet dat met 750.000 inentingen tegen de huidige prijs die op de private markt geldt, namelijk € 250, voor een bedrag zorgen dat lager is dan 20 mln. Ik hoop dat de minister er met een Europese aanbesteding alles aan zal doen om de kosten niet onnodig hoog te laten oplopen. Daarbij denk ik vooral aan de rol van de farmaceutische industrie.

Minister Hoogervorst: Voorzitter. Ik zal de Kamer precies informeren over de totale kosten. Ik wijs er evenwel op dat de grote hap van de kosten niet de vaccinatie zelf betreft, maar het feit dat een deel van het NVI gedurende twee jaar leegloop heeft, terwijl de capaciteit, de deskundigheid op peil moet worden gehouden. Daardoor ontstaan de grote kosten, door de onbenutte capaciteit.

Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter:** Op verzoek van de CDA-fractie benoem ik in het Presidium het lid Bruls tot plaatsvervangend lid in de bestaande vacature.

Het woord is aan mevrouw Hirsi Ali.

Mevrouw **Hirsi Ali** (VVD): Voorzitter. Op 11 juni heeft de VVD-fractie schriftelijke vragen gesteld naar aanleiding van het schokkende bericht in het Algemeen Dagblad van 10 juni jongstleden. In dit bericht

Voorzitter

wordt melding gemaakt van het feit dat naar schatting 30 in Nederland wonende Marokkaanse gezinnen na familiebezoek in Marokko zijn achtergelaten. Tijdens deze vakantie hebben de mannen de paspoorten en andere waardepapieren van hun vrouw en eventuele kinderen afgepakt, zodat zij niet meer terug naar Nederland kunnen. Van de minister van Vreemdelingenzaken en Integratie kreeg de Kamer een brief waarin stond dat de regering niet in staat is om binnen de gebruikelijke termijn de vragen van de VVD-fractie te beantwoorden, maar dat zij ernaar zou streven haar antwoord voor 23 juli naar de Kamer te sturen. Tot op heden hebben wij geen antwoorden van de regering.

Voor wie aan de ernst van de situatie waarin de slachtoffers van deze misdaad verkeren twijfelt, verwijs ik naar de NOVA-uitzending van 11 augustus jongstleden. Daarin zijn wanhopige vrouwen aan het woord gelaten, vrouwen die tegen hun zin van de ene op de andere dag moeten verwerken dat zij niet naar huis mogen, dat ook niet kunnen en die moeten toekijken terwijl de toekomst van hun kinderen wordt verwoest.

De **voorzitter**: En uw procedurele verzoek is?

Mevrouw **Hirsi Ali** (VVD): De fractie van de VVD verzoekt de regering vóór donderdagochtend 2 september om beantwoording van onze schriftelijke vragen over de materieel ontvoerde vrouwen en kinderen in Marokko.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Naar aanleiding van de NOVA-uitzending van juli heb ik samen met collega Arib vragen gesteld. Als het kabinet voor donderdag de vragen van mevrouw Hirsi Ali beantwoordt, zou het mooi zijn als die van ons worden meegenomen.

De **voorzitter**: Dat was wat ik zelf ook wilde toevoegen. Ik stel voor, het stenogram van dit gedeelte van de vergadering door te geleiden naar het kabinet, in het bijzonder naar de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie.

Het woord is aan mevrouw Dijkma.

Mevrouw **Dijkma** (PvdA): Voorzitter. Donderdag aanstaande is de

vaste commissie voor Europese Zaken voornemens om met de regering te vergaderen over de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen (RAZEB). Het is gebruikelijk dat wij daarvoor een zogenaamde geannoteerde agenda ontvangen, zodat wij een klein beetje zien wat de inzet van de Nederlandse regering is. Dat zou tijdens het Nederlands voorzitterschap toch niet al te moeilijk moeten zijn. Immers, de regering is zelf regievoerder bij dit geheel. Tot onze grote verbazing hebben wij wel een agenda ontvangen, maar daarbij geen enkel inzicht gekregen in wat de regering nu eigenlijk voornemens is te doen. Wij hebben via de griffie geprobeerd om meer inhoudelijk nieuws van de regering te mogen vernemen. Die poging is jammerlijk gestrand. Nu roepen wij via de regeling van werkzaamheden uw hulp in om de regering te laten weten dat de commissie erop staat dat er een volledig geannoteerde agenda verschijnt, zodat de commissie zich op het debat kan voorbereiden.

De **voorzitter**: Als ik u goed begrijp, komt u als voorzitter van de commissie met dit verzoek in de plenaire vergadering, omdat een verzoek op commissieniveau gestrand is, omdat het kabinet niet bereid was aan uw verzoek te voldoen. U gebruikt de plenaire vergadering als een soort beroepsinstantie.

Mevrouw **Dijkma** (PvdA): Dat is correct en het is een schande dat het zo moet.

De **voorzitter**: Ik stel voor, het stenogram van dit gedeelte van de vergadering door te geleiden naar het kabinet, in het bijzonder naar de minister van Buitenlandse Zaken.

Het woord is aan de heer Blok, als voorzitter van de vaste commissie voor VWS.

De heer **Blok** (VVD): Voorzitter. In een extra procedurevergadering vanmiddag heeft de meerderheid van de vaste commissie gevraagd om uitstel van het voor morgen geagendeerde plenair overleg over het wetsvoorstel Toelating zorginstellingen. Voor 16 september staat een algemeen overleg gepland over een gerelateerd onderwerp en het plenaire debat kan daarna worden gehouden.

De **voorzitter**: Ik moet u zeggen dat ik grote problemen heb met inwilliging van dit verzoek. Natuurlijk, de meerderheid van de commissie heeft hierover beslist, maar de plenaire vergadering gaat over de plenaire agenda. Het gaat om een wetsvoorstel waarvan door het kabinet om een spoedige behandeling is gevraagd. Om die reden is het meteen na het reces geagendeerd. Door nu op het laatste moment een wetsvoorstel van de agenda af te voeren, beginnen wij onze eerste vergaderweek met een vergadervrije woensdagmiddag en -avond. Ik vind dat geen goed begin. Afspraken die wij met elkaar maken over wetgeving, moeten wij niet op het laatste moment tenietdoen. Als voorzitter van de Kamer stel ik voor om het verzoek van de commissie niet in te willigen en het wetsvoorstel morgen te behandelen.

Mevrouw **Tonkens** (GroenLinks): Voorzitter. Ik begrijp uw argument, maar de GroenLinks-fractie heeft verzocht om uitstel omdat het kabinet onvoldoende informatie heeft verstrekt voor de behandeling. De bijbehorende beleidsvisie hebben wij niet.

De **voorzitter**: Ik heb te maken met de commissie, waarbij ik constateer dat deze het wetsvoorstel rijp voor plenaire behandeling heeft verklaard. Dat is de gang van zaken.

De heer **Rouvoet** (ChristenUnie): Daar heeft u zonder meer gelijk in, voorzitter. In aanwezigheid van een groot deel van de woordvoerders heeft de commissie op basis van een aantal inhoudelijke gronden een afweging gemaakt, omdat nog een ander overleg tussen de minister en de commissie is voorzien op een later moment. Na weging van de argumenten is door de commissie besloten dat het met het oog op een goede inhoudelijke behandeling beter is om eerst het algemeen overleg te doen plaatsvinden over de ziekenhuizen en om het onderhavige debat zo snel mogelijk daarna te voeren. Ik begrijp uw positie als voorzitter van deze Kamer, maar waar de argumentatie van de woordvoerders een inhoudelijke is, wordt het wat lastig als diezelfde woordvoerders morgen genoopt worden om ondanks hun inhoudelijke bezwaren, het debat met de minister aan te gaan, nog los van het

Voorzitter

feit dat nog een nader stuk voorzien zou kunnen worden dat het debat verder kan helpen.

Mevrouw **Kant** (SP): De argumentatie die aan het verzoek ten grondslag ligt, houdt in dat de fracties eerst willen weten wat de plannen zijn alvorens de instrumenten om een en ander te realiseren hier te bespreken. Wij weten bijvoorbeeld nog niet wat het kabinet wil ten aanzien van de positie van kleine ziekenhuizen. Omstandigheden kunnen na een verzoek van de commissie om een wetsvoorstel te behandelen, dusdanig zijn dat die commissie van gedachten verandert.

De heer **Weekers** (VVD): Voorzitter. In de procedurevergadering zijn er argumenten gewisseld. Dat heeft geleid tot de conclusie dat een belangrijk deel van de commissie ± de VVD-fractie behoort tot dat deel ± vindt dat het debat morgen gewoon kan doorgaan, terwijl een ander deel vindt dat het morgen niet kan worden gehouden. Wij zullen dan ook uw voorstel steunen, voorzitter.

De heer **Buijs** (CDA): Voorzitter. U heeft het haarscherp geformuleerd. Wij zullen uw voorstel steunen. Wat betreft de inhoudelijke behandeling wijs ik erop dat wij hetzelfde proces met de WEZ, de voorganger van dit wetsvoorstel, meegemaakt hebben. Het standpunt van de Tweede Kamer over de kleine ziekenhuizen is uitgebreid bekend. Het is naar onze mening dan ook geen argument om het debat uit te stellen. Derhalve: morgen behandelen.

Mevrouw **Arib** (PvdA): Voorzitter. Ik sta met verbazing te luisteren naar de heer Weekers, omdat wij gewoon in de commissie hebben gestemd. Het ging dus niet alleen om het wisselen van argumenten maar ook om een meerderheidsstandpunt van de commissie. Wat de heer Weekers nu schetst, is geen eerlijke weergave van de uitkomst van het proceduredebat in de commissie. Voor ons is een extra argument dat behandeling van het wetsvoorstel na het debat over de kleine ziekenhuizen geen enkele consequentie heeft ten aanzien van de technische en praktische uitvoering. Wij steunen het voorstel van mevrouw Kant.

De heer **Nawijn** (LPF): Voorzitter. Ik was niet aanwezig bij genoemde

commissievergadering en heb dus ook niet meegestemd. Overigens merk ik op dat waar de positie van kleine ziekenhuizen mijn fractie zeer ter harte gaat, wij er heel graag verder over willen praten. Ik heb er begrip voor dat de agenda van de Tweede Kamer vaststaat. Ik vraag mij wel af of het niet mogelijk is om de positie van de kleine ziekenhuizen morgen in het debat in te brengen. Ik sta er dus eigenlijk een beetje tussenin. Ik laat mij dan ook graag overtuigen. Als ik de verschillende meningen hier zo beluister, heb ik overigens wel de indruk dat mijn fractie de doorslag gaat geven.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Voorzitter. Ook wij zijn voor uitstel, juist omdat het aspect tijdsdruk niet aan de orde is. Voor het overige meen ik dat, wanneer het niet aan de commissie is om wel of niet te besluiten over uitstel, wij ons als commissie voortaan daarmee niet meer bezig moeten houden. Het is namelijk toch een beetje raar als wij in de commissie besluiten tot uitstel en wij hier vervolgens te horen krijgen dat wij er niet over mogen besluiten.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter. Ook mijn fractie was niet aanwezig in de extra procedurevergadering omdat mijn aanwezigheid in onze eigen fractievergadering gewenst was. Wij hebben dus niet voor of tegen kunnen stemmen. Uw argumenten zijn zeer valide, maar inhoudelijke overwegingen kunnen daarop inbreken. Een tussenoplossing zou kunnen zijn dat wij morgen de plenaire behandeling aanvagen; als de inhoudelijke argumenten van hen die er bezwaar tegen hadden om het debat aan te vangen, dan zoveel kracht hebben in dat debat, is het aan de vergadering op dat moment u voor te stellen de beraadslaging op te schorten. Dat is een tussenvoorstel, dat niet mijn eerste voorkeur heeft, maar dat wellicht wel alle belangen kan dienen.

De **voorzitter**: Zoals vaker het geval is geweest, kan ik de heer Van der Vlies danken voor zijn constructieve tussenoplossing. Ik neem zijn voorstel graag over. Dat wil zeggen dat wij rekening houden met de mogelijkheid dat het wetsvoorstel morgen niet volledig behandeld zal worden, maar dat in ieder geval wel de eerste termijn gehouden wordt.

Mevrouw **Kant** (SP): Voorzitter. Deze optie is natuurlijk ook besproken in de procedurevergadering, maar is om dezelfde inhoudelijke argumenten verworpen. Dit voorstel betekent in feite dat gewoon de Kameragenda wordt gevolgd omdat onofficieel allang bekend is dat de behandeling geschorst zal worden en dat de minister waarschijnlijk een nota van wijziging zal indienen. De commissie heeft in meerderheid besloten dat dit geen juiste gang van zaken is. Zij wil voor de behandeling van het wetsvoorstel duidelijkheid over de positie van kleine ziekenhuizen.

De **voorzitter**: Ik sluit de discussie over dit onderwerp. Ik heb uiteraard respect voor de inhoudelijke besluitvorming in commissies, maar ik ben ook verantwoordelijk voor het verloop van het totale wetgevingsproces. Ik heb er grote bezwaren tegen om direct na het zomerreces van acht weken een groot deel van een dag niet te vergaderen. Ik blijf bij mijn voorstel om het verzoek van de commissie niet in te willigen.

Ik zie dat mevrouw Kant hierover stemming verlangt. Ik constateer dat geen andere leden bij deze regeling het woord willen voeren. Ik stel voor om de vergadering nu te schorsen en daarna over mijn voorstel te stemmen. In de schorsing kunnen de leden het nieuw beëdigde lid mevrouw Jonker feliciteren.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Voordat ik de vergadering schors, heet ik een delegatie van het Noorse parlement welkom die te gast is bij mevrouw De Pater-van der Meer en mij. "A hearty welcome to the delegation of the Norwegian Parliament."

(Applaus)

De vergadering wordt van 15.26 uur tot 15.38 uur geschorst.

In stemming komt het voorstel van de voorzitter om het wetsvoorstel Wet toelating zorginstellingen (27659) morgenmiddag plenair te behandelen.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, het CDA en de LPF voor het voorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

Voorzitter

Ik schors de vergadering tot 16.00 uur, het moment waarop het debat zal aanvangen over het rapport van de commissie-Blok.

De vergadering wordt van 15.40 uur tot 16.00 uur geschorst.

Aan de orde is het **debat** met de regering over **het rapport "Bruggen bouwen" van de tijdelijke commissie Onderzoek integratiebeleid (28689)**.

□

De heer **Marijnissen** (SP): Voorzitter. Eind jaren zestig verschenen in mijn woonplaats Oss de eerste gastarbeiders. Aangeworven door bedrijven zoals Thomassen-Drijver, Zwanenberg, Unox en de tapijtfabrieken, vervuilden duizenden voornamelijk Turken hun vaderland voor een verblijf in Nederland. Nou ja, verblijf, zij waren hier vooral om te werken, geld te verdienen en daarna weer terug te gaan.

Ik zie nog de eerste op een zomerse zondagmiddag eenzaam rondschuifelen in het verder verlaten stadscentrum. Huis en haard, gezin en vrienden, land en cultuur verlaten om elders, in den vreemde, te gaan verdienen om te overleven, ik vond het toen al, en eigenlijk nog steeds, onvoorstelbaar. Hoe groot moet de uitzichtloosheid zijn om de vernedering te kunnen verdragen van een arts die in je mond kijkt om je daarna goed of af te keuren? En dan die eenzaamheid die wachtte, voor lange tijd.

Het was een tijd van spanning op de arbeidsmarkt, een tijd waarin de vakbonden looneisen konden stellen, en dat ook deden. De wederopbouw was voltooid. De loonmatiging was lang volgehouden ten behoeve van de wederopbouw, de bestedingsbeperking, de concurrentiepositie van het land, en ga zo maar door. Veel landen besloten toen reeds om de productie te innoveren en te rationaliseren, maar het Nederlandse bedrijfsleven koos ervoor om vooral nieuwe arbeidskrachten te werven in het mediterrane gebied.

Niet lang na die eerste kennismaking in het stadscentrum zou ik hun collega worden, eerst op de ijsfabriek en later op de worstfabriek van Zwanenberg. Wij hadden daar drie tafels: een met alleen maar Nederlanders, een met alleen maar

Spanjaarden, die toen ook in Nederland werkten, en een met Turken. Onder het werk en in de schaft hadden wij contact. Praten was niet makkelijk, maar al snel werden de eerste Nederlandse woordjes geleerd en was onderlinge communicatie mogelijk.

Natuurlijk keken velen aanvankelijk een beetje raar aan tegen die nieuwkomers, maar mettertijd ging dat over en werden zij collega's. Als de baas probeerde om misbruik te maken van onwetendheid over rechten en plichten, werden de buitenlandse collega's niet in de steek gelaten. Zij hoorden erbij en dus kwamen wij voor ze op.

Het was de tijd dat gastarbeiders werden ondergebracht in pensions, niet zelden in bezit van en geëxploiteerd door de fabriek waar zij werkten. Ik heb er destijds veel van binnen gezien, omdat de mensen vertelden over de misstanden die zich daar afspeelden: een hoge huur, slecht eten, geen privacy, met z'n zessen op één kamer. Dezelfde toestanden kun je nu nog aantreffen in Zuidoost-Brabant, Noord-Limburg en in sommige grote steden. Met de bewoners en een groep collega's klaagden wij de misstanden op de fabriek aan, en met succes. De toestand zou in de jaren zeventig geleidelijk verbeteren, niet dankzij, maar eerder ondanks die bedrijven. De woon- en leefomstandigheden verbeterden vooral door het besluit van mensen om zelfstandig woonruimte te zoeken.

Ik heb met eigen ogen gezien, en zie het nog, hoe bedrijven zich de voordelen van de arbeidsmigratie toe-eigenen, nu vooral in delen van de land- en tuinbouw. Lage lonen, lage kosten, lange werktijden en een hoge opbrengst, terwijl men verder weinig belangstelling toont voor de mensen om wie het gaat. Dat werd helemaal duidelijk toen de industrialisatie ook hier begin jaren tachtig doorging met mechaniseren en automatiseren. Gastarbeiders werden massaal gedumpte in de WW en de WAO; dat kon toen nog.

Het was de tijd dat veel gastarbeiders voor de keuze stonden om hier te blijven, en hier een toekomst op te bouwen, of terug te keren. Velen besloten om hier te blijven, hun gezin te laten overkomen en zich hier voorgoed te vestigen. Vanaf die tijd zou ons land een land zijn met mensen met een verschillende culturele achtergrond.

De overheid heeft lange tijd een blinde vlek gehad, als het ging om de gevolgen van de zich wijzigende bevolkingssamenstelling. Die blinde vlek werd vooral veroorzaakt door desinteresse, vooroordelen en een foute analyse. De desinteresse blijkt uit de vrijblijvendheid waarmee men tegen de materie aankeek. De jaren tachtig, de jaren van de opkomst van het neoliberalisme, waren vooral de jaren van de individualisering. Veel belangstelling voor hoe het er in de volkswijken aan toeging, was er niet in de politiek.

Hoewel er veel mensen aan de bel trokken voor de gevolgen en de opeenstapeling van problemen zoals werkloosheid, armoede, verpaupering, moeilijke integratie en slechte huisvesting, was de politiek vooral bezig met prestigeprojecten en zelfvoldaanheid. Mensen die het feest van de vooruitgang bedierven door te wijzen op de misstanden werden beschouwd als zeurpieten, als intolerant en eigenlijk als latente racisten. Natuurlijk kende en kent ons land intolerantie, discriminatie en racisme, maar het gemak waarmee toen mensen die aandacht vroegen voor de groeiende problemen onder deze termen werden gebracht, laat zien dat de heersende politici van toen zich lieten leiden door vooroordelen, iets waarvan zij anderen die oprechte bedoelingen hadden, betichtten.

Deze houding moest wel leiden tot een verkeerde analyse. De heersende opvatting was: zo er al problemen zijn, dan lossen die zich mettertijd wel op, de integratie van de nieuwkomers heeft gewoon wat tijd nodig. Vervolgens ging men over tot de eigen orde van de dag. Misschien werd hier en daar wat subsidie gegeven, maar dat was het dan wel.

Over analyse gesproken: het is altijd mijn overtuiging geweest dat overheden mensen niet kunnen integreren, doen participeren of doen emanciperen. Dat is maar goed ook. Mensen doen dat zelf. De overheid heeft de verantwoordelijkheid en daarmee de dure plicht, daarvoor de omstandigheden te creëren. Emanciperen, participeren, meedoen en daarmee integreren vindt plaats in het gewone dagelijkse leven: op school, fabriek en kantoor, bij de bakker en op het sportveld. De overheid heeft gefaald, daarin te investeren. De afgelopen twintig jaar is onze samenleving steeds meer een gesegregeerde, gescheiden